

KAPITEL 13

Livet och mitt liv

En återblick på västvärldens intellektuella historia i stora drag ger oss perspektiv på varför och på vilket sätt tro inte är blind.

En av de universitetskurser jag fann mest stimulerande att undervisa var en kurs där vi såg tillbaka på våra egna liv tagna i sammanhang med de huvudsakliga idéerna och kulturella strömningarna i europeisk och amerikansk historia. Detta ramverk ger oss en storskalig och slående illustration av den andliga tillväxtprocess vi har talat om här – från tidig enkelhet till förvirrande komplexitet till mogen enkelhet.

Två på varandra följande former av tidig enkelhet – den medeltida kyrkan och sedan de europeiska kungarna – dominerade västvärldens civilisation under århundraden av relativ stabilitet. Under 1900-talet uppstod sedan förkrossande komplexiteter som fortfarande håller stora delar av den moderna världen fast i ett spindelnät av intellektuell, moralisk och andlig förvirring. Vilken upplyst enkelhet kan följa denna komplexitet?

Tänk dig först en teckning på svarta tavlan som föreställer en mindre fyrkant inuti en större fyrkant. Den stora makrofyrkanten är "livet" och den mindre mikrofyrkanten är "mitt liv". Tanken här är att storskaliga historiska krafter under århundraden definierade den yttre fyrkanten och därmed också definierade vad "livet" i allmänhet betydde för människor. Denna övergripande mening med livet bestämde ofta meningen med varje individs liv – "mitt liv".

Vi är medvetna om att detta är en mycket stor förenkling, men vi har en mycket allmän poäng. Under medeltiden i Europa definierade den kristna kyrkan och senare kungarna i de olika länderna livets mening som de förstod den. De utövade ett så dominerande inflytande att för de flesta människor definierade kyrkan och kungarna även "mitt liv" för enskilda inom det större ramverket, vanligtvis beroende på deras klasstillhörighet eller status. De flesta accepterade sin plats i den större helheten, vanligtvis eftersom de trodde att kyrkans förklaring (och senare kungens förklaring) var Guds vilja.

Tänk till exempel på spelpjäserna på ett schackbräde som representerar de huvudsakliga figurerna i och omkring en forntida feodal borg. Kungar, damer, löpare, springare, torn och bönder har alla sin plats, och de får bara röra sig på vissa sätt och åt vissa håll baserat på deras respektive roller. I allmänhet hade denna tid mycket "ordning" men lite "personlig frihet".

Upplysningen i 1700-talets Europa (förnuftets tidsålder) började förändra det här mönstret eftersom vetenskap och förnuft gradvis ersatte kyrkan och kungarna som källor till en förklaring av meningen med "livet" i den större yttre fyrkanten. Dessa förklaringar var vanligtvis mer sekulära och tävlade med religionen om socialt och kulturellt inflytande. Med tiden kom vetenskap och förnuft att ersätta eller åtminstone dominera över religiösa förklaringar av "livet", men människor såg fortfarande i allmänhet till den givna större fyrkanten som referensram för sina liv. Den här tidsperioden var fortfarande tämligen rik på ordning, men personlig frihet ökade när en hel serie vetenskapliga och politiska revolutioner gradvis kullkastade kungarnas och kyrkornas stela auktoritet.

Sedan kom 1900-talet, då den stora fyrkanten "livet" började darra och, för många människor, falla isär. Flera dominerande idéer som förekom detta århundrade dök upp under det sena 1800-talet i skrifter av människor som Nietzsche, Darwin, Freud, och Marx. Och de händelser som följde skakade de traditionella förklaringarna i grunden: Första världskriget, ryska

revolutionen, depressionen, andra världskriget och Förintelsen, atombomben och kommunismen.

Dessa händelser, som ibland verkade ha tagit en vink från det sena 1800-talets europeiska författare, ledde till att samhällets tillit till ett ordnat universum mer och mer bröts ner. De ledde också till en bred förlust av tillit till meningen med "livet" enligt den större fyrkanten. Så den här tiden, som blev relativismens tidsålder, innebar en lägre nivå av ordning men en högre nivå av personlig frihet. På vissa sätt erbjöd dessa förändringar till slut nästan för mycket personlig frihet, vilket gjorde att många människor sökte efter vägledning utan att finna den.

För att illustrera det som hände pratade vi i klassen om några enkla exempel som visar hur de traditionella förklaringarna för "livet" bröts ner. När vi tittade på vart och ett av exemplen suddade vi ut en liten del av den större fyrkanten tills den större fyrkanten, allt eftersom samtalet fortsatte, suddades ut helt och hållet. Då fanns den mindre fyrkanten "mitt liv" kvar på tavlan, men utan någon stabil eller ens synbar kosmisk referensram.

Musikalen *Spelman på taket*, till exempel, äger rum i en judisk by i Ryssland år 1905, strax innan den ryska revolutionen krossade det traditionella tsarväldet. I början av musikalen sjunger mjölkbudet Tevye tillitsfullt om "Traditioner". "Tack vare våra traditioner", säger han "vet var och en av oss vem han är och vad Gud förväntar sig att han ska göra. Utan våra traditioner skulle våra liv vara lika instabila som en spelman på taket!"

Bara några år tidigare hade den tyske filosofen Friederich Nietzsche, som var den förste att förkunna att "Gud är död", dystert förutsagt hur pass instabila Tevyes traditionella antaganden egentligen var. Men när han gjorde detta dystra yttrande "menade [Nietzsche] inte bara den judisk-kristna trons [död], utan även alla filosofiska absoluta sanningars död, från Platon till Nietzsches egen tid. Eftersom alla västerländska värderingar hörde samman med dessa slutgiltiga eviga 'värden' rasade de i och med 'Guds död'." Nietzsche var därför "en av de första filosoferna som betonade *absurditeten* i den mänskliga tillvaron: vårt förstånds oförmåga att förstå våra omgivningar – trots att vi föds för att försöka göra det".⁸⁴

Inom de närmsta decennierna kunde den österrikiske psykiatrikern Viktor Frankl, som skakats av två världskrig och den stora depressionens ekonomiska kollaps, skriva om sina förkrossande år i ett nazistiskt koncentrationsläger: "De traditioner som formade och stödde [människans] beteende [försvinner] nu i snabb takt. Hon har inte några instinkter som säger henne vad hon skall göra, och hon har inte några traditioner som talar om för henne vad hon bör göra." Snart kommer hon inte att veta "vad hon vill göra". Hon kommer mer och mer att styras av "vad andra vill att hon skall göra".⁸⁵

Det tjugonde århundradet inledde alltså relativismens tidsålder – inte bara moralisk relativism, utan även vetenskaplig, filosofisk och konstnärlig relativism. Einsteins relativitetsteori påverkade till exempel vetenskapen i hög grad, och vetenskapen spelade vid det laget en stor roll i att definiera den större fyrkanten. Hur fort rör sig en fluga när den flyger omkring inuti ett flygplan i rörelse? Flugans hastighet är "relativ" gentemot dess referensram – flygplanets hastighet. Materia och rörelse kan endast mätas mot givna referenspunkter eller system i tid och rum. Och referensramar är inte fasta – de är "relativa" i förhållande till föränderliga omständigheter. Så nästan allt är relativt.

I vår kurs tittade vi också på bild- och ljudexempel som visar hur en del konst, musik och litteratur från 1900-talet reflekterade hur de traditionella ramarna för ordning och mening bröts ner. Konsten reflekterar ju det samhälle och den tid då den skapades. Och i det här fallet reflekterade vissa konstverk (självklart inte alla – men tillräckligt många för att bevisa tesen) tydligt hur tron på naturliga, objektiva lagar och principer kollapsade.

I konsthistoria jämförde vi till exempel de ”realistiska” naturlandskap och porträtt som målades under 1800-talet med de ofta orealistiska figurerna, färgerna och formerna i modern konst av konstnärer som Picasso. Picasso försökte inte längre fånga naturen eller objektiv verklighet i sina verk. Han ville snarare tränga in i den individuella åskådarens sinne och där tänka sig den personens subjektiva eller inre uppfattning av verkligheten.

När vi tittade på musikhistoria jämförde vi på samma sätt de ordnade och harmoniska ljuden i verk av Bach, Mozart och Beethoven med den medvetet atonala (ljud utan harmoni) musik som komponerats av Stravinsky eller Schoenberg. Dessa konstnärers och kompositörers verk utgjorde en del av ”en mer allmän strävan att på många områden åter undersöka den moderna världens uppbyggnad trots att man därigenom riskerar att rasera alla sina antaganden om hur världen bör se ut eller förstås”.⁸⁶

Inom litteraturen jämförde vi 1800-talets realistiska romaner, såsom de som skrivits av Dickens, Tolstoj och Jane Austen, med verk av sådana existentiella 1900-talsförfattare som Sartre, Camus och Kafka. Vissa existentiella pjäser, särskilt under 1900-talets mitt, kallades ”absurd teater” och visade det mänskliga förnuftets begränsade förmåga att förstå, än mindre förklara, våra omständigheter.

I Samuel Becketts hyllade pjäs *I väntan på Godot* från 1955, till exempel, för två män en konversation som huvudsakligen låter meningslös medan de väntar på att någon som heter Godot ska komma som han har lovat – men han kommer aldrig. Eftersom Beckett trodde att livet bara har den mening den enskilde ger det ansåg han att en väntan på något eller någon som aldrig kommer var en rättvis bild av jordelivet. I en undersökning som utfördes av British Royal National Theatre år 1990 utnämndes *Godot* till 1900-talets viktigaste engelskspråkiga pjäs⁸⁷, delvis på grund av hur Beckett fångar och reflekterar vår splittrade tidsålder:

”*Godot* har pressen av vår mardrömsliknande historia bakom sig. [Den visar] människan som naken, hjälplös, väntande ... intensivt ensam, som pratar och pratar för att undvika att känna den ... helvetiska tystnaden – hur kan vi låta bli att tänka på de mördarfabriker som kallades koncentrationsläger? De [800 personer] som ansåg *Godot* vara vårt århundrades viktigaste pjäs [insåg] att den på ett drabbande sätt avslöjar vår skrämmande tidsålders mörkaste skuggor ... – människans sorgliga sårbarhet och oförklarliga grymhet.”⁸⁸

Dessa litterära förklaringar antyder att den större objektiva fyrkanten ”livet” på det stora hela taget har bleknat bort och att det subjektiva ”mitt liv” bara är det vi personligen gör det till. Det kan vara en förvirrande och oroande tanke. Men livet är inte nödvändigtvis meningslöst, särskilt som det tolkas av 1900-talsförfattare som Viktor Frankl, som skrev med avsiktlig optimism om att då vi är helt fria att definiera ”varför” i våra liv är vi också ansvariga (och har möjligheten att) ge våra liv den mening vi önskar.

I mitten av 1900-talet hade kraften i de revolutioner som störtade så många former av etablerad ordning (religiös, moralisk, politisk och estetisk) på många sätt förflyttat den historiska pendeln från överdriven ordning tvärs igenom spektrumet förbi meningsfull personlig frihet till rent kaos. Denna rörelseriktning drevs delvis av massrörelser som passionerat sökte mer frihet och mer personlig mening, snarare än att bara leva enligt den roll eller det syfte för ”mitt liv” som föreskrivits av någon annans referensramar för ”livet”. Men nu har pendeln i denna kulturella rörelseriktning troligtvis gått för långt, och många människor är strandsatta på en plats av hjälplös rädsla och nihilism – ”synsättet som innebär att traditionella värderingar och trosuppfattningar är ogrundade och att tillvaron är meningslös och värdelös”.⁸⁹

Konstruktiva moderna författare som Frankl försökte visa att den moderna avsaknaden av mening utgör ett tillfälle för varje individ att definiera sitt liv på ett meningsfullt sätt. Men det

är svårt, kanske omöjligt, att uttyda en allmän kosmisk mening ur rent personliga preferenser. En individs personliga val leder inte nödvändigtvis till de universella absoluta sanningar som kanske – eller faktiskt – existerar. Detta är delvis på grund av att allt beror på varje individs erfarenheter. Till exempel: Om man har en bra dag, betyder det att det finns en Skapare?

Så i dagens moderna oordning, var finns enkelheten på andra sidan av komplexiteten? Nu när Jesu Kristi evangelium har återställts finns möjligheten att förstå den fulla meningen med "livet" i den större fyrkanten åter helt och hållet på jorden. Våra liv behöver inte längre vara lika instabila som en spelman på taket. Men har den enskilde fortfarande visst ansvar att fullgöra sitt eget sökande efter mening inom evangeliets "givna" ramverk? Eller borde vi, som bönderna i det feodala medeltida samhället, bara vänta på att Gud ska tvinga på oss sina absoluta sanningar utan att vi själva aktivt söker, deltar och anstränger oss?

Till skillnad från den medeltida kyrkan lägger det återställda evangeliet enormt värde i begreppen personlig frihet, handlingsfrihet och tillväxt. Det var vad den förjordiska striden i himlen handlade om. Evangeliets universella sanningar lär oss alltså hur vi tar oss an ett personligt sökande efter frihet och mening. Detta sökande kan faktiskt inte uppfyllas utan vår aktiva, helhjärtade ansträngning: vi är delaktiga, håller ut, söker och övervinner alla former av motstånd, osäkerhet och lidande.

Återställelsen "återställde" inte bara de fasta absoluta sanningar som avfallets traditionella kristendom hade påtvingat människor. Snarare återställdes den sanna kombinationen av ordning och frihet som Kristus själv undervisade om, såsom: "Ni ska lära känna sanningen, och sanningen ska göra er fria" (Joh. 8:32). Denna insikt tillåter den nödvändiga samverkan mellan 1) strävan att förstå och acceptera de absoluta sanningar i "livet" som Herren ger oss och 2) strävan att använda oss av allt det initiativ och den känsla av ansvar för "mitt liv" som Viktor Frankl beskriver.

Det är faktiskt vad det återställda evangeliet handlar om – det hjälper oss finna och utveckla den mest fullständiga personliga meningen i våra egna liv. Det är precis därför vi söker efter vägledningen och ramverket i evangeliets universella sanna principer. Joseph Smith uttryckte det bäst: "Gud själv, som befann sig mitt ibland andar och härlighet, såg det lämpliga i att instifta lagar, då han var intelligentare, varigenom återstoden kunde ha tillfälle att gå framåt liksom han själv. Det förhållande vi har till Gud gör det möjligt för oss att gå framåt i kunskap ... så att [vi] kan nå upphöjelse med honom."⁹⁰

Ur ett sista dagars helig-perspektiv var därför revolutionerna mot religiöst och politiskt förtryck (såsom den protestantiska reformationen och den amerikanska revolutionen) helt nödvändiga steg som förberedde oss för Återställelsen – eftersom kärnbegreppen individuell frihet och individuell utveckling är absolut avgörande, och den medeltida kyrkan knappast tillät dessa begrepp.⁹¹ Men den kyrka som Jesus själv grundade under sin jordiska verksamhet tillät dem inte bara, den undervisade om och uppmuntrade dem fullständigt.

Med tanke på vår modell för att hantera osäkerhet som beskrivs i kapitel 2 kan vi se den idealistiska dogmatismen i stadium ett i medeltidens rigida ordning och absoluta sanningar. Och vi kan se stadium två i de revolutionära reaktionerna under 1900-talet som ledde till moralisk relativism. Men i stället för att återvända till stadium ett behöver vi nu stadium tre, med en blandning mellan verkligheten och idealet, frihet och ordning, inriktad på personlig tillväxt – den kombination som Återställelsen har fört med sig till en fri men lös och kaotisk värld.

Vill Gud att vi ska känna att våra individuella val vad gäller meningen i våra personliga liv spelar roll? Eller, om vi godtar Guds kosmiska syften, skulle han föredra att vi aldrig tänker på

den frågan? Tänk på den tydliga enkelheten i primärsången ”Jag är Guds lilla barn”, följd av de tre första trosartiklarna. När vi möter vår egen version av dagens kaotiska komplexiteter inser vi att dessa begrepp nu är en del av det återställda begreppsmässiga ramverket för ”livet” – enkelheten bortom den moderna komplexiteten.

Primärsången berättar först för oss vilka vi är – bokstavliga barn till en bokstavlig himmelsk Fader. Med denna premiss lyder den första trosartikeln: ”Vi tror på Gud den evige Fadern, på hans Son Jesus Kristus och på den Helige Anden.” Den andra trosartikeln talar om vår personliga handlingsfrihet och vårt ansvar för ”mitt liv”: ”Vi tror att människorna kommer att straffas för sina egna synder och inte för Adams överträdelse.” Och den tredje visar hur varje individ kan vara i harmoni med kosmos genom interaktion mellan den universella ordningen och vår personliga handlingsfrihet: ”Vi tror att hela människosläktet kan frälsas genom Kristi försoning och genom lydnad mot evangeliets lagar och förordningar.” Den här enkla men gudagivna förklaringen om meningen med ”livet” hjälper var och en av oss personligen att förstå ursprunget och meningen med ”mitt liv”.

Det är fullständigt möjligt att lämna kyrkan i dag trots att man inte har hittat ett sannare eller mer tillfredsställande ramverk för ”livet” eller en bättre kyrka eller religion. Snarare lämnar vissa kyrkan eftersom de går ”från” något – kanske specifika orosmoment vad gäller kyrkans historia eller dess ledare – snarare än att gå ”till” något. De kan faktiskt fortfarande längta instinktivt efter Återställens grundläggande insikter i universum – i livet – i ett bredare perspektiv.

När människor överger Återställens ”stora fyrkant” angående livets mening men inte har något bättre att vända sig till kan deras mindre fyrkant ”mitt liv” lämnas utan referensramar, utan navigationspunkter, utan fullständig inriktning mot universum. Det är svårt att definiera sin kosmiska struktur enbart genom vad den inte är. Det är kanske därför deras desillusion kan resultera i den kosmiska ensamhet som leder till agnosticisism eller ateism. Man kommer att tänka på Frälsarens fråga till de tolv efter att vissa av hans lärjungar hade lämnat honom: ”Inte tänker väl ni också gå?” Och på Petrus svar: ”Herre, till vem skulle vi gå? Du har det eviga livets ord” (Joh. 6:67–68).

Kanske några som lämnar kyrkan fortfarande längtar efter, kanske till och med praktiserar, vissa av kyrkans lärdomar eller traditioner som ”kulturella mormoner”, eftersom dessa traditioner fortfarande ger dem en lugnande referensram. Några kanske lämnar kyrkan över personliga angelägenheter som senare blir lösta. Sedan ångrar de sig och kommer tillbaka. Ibland upptäcker de då, efter att de har uppfostrat sina barn utanför kyrkan, att även om deras barn håller med om deras problem med kyrkan accepterar de inte de lösningar de har funnit. Oavsett vilka problem man har med kyrkan innebär enkelheten i stadium tre en inbjudan att se dessa besvikelser som en del av komplexiteten i stadium två, snarare än som en kraft så gigantisk att den ersätter återställens kosmiska storhet i stadium tre. Enkelheten bortom komplexiteten har som kärna ”det eviga livets ord”. Att erhålla detta livets ord är värt den kamp som krävs för att återupptäcka och åter omfamna det. Kom ihåg att Holmes sa: ”Jag skulle ge *mitt liv* för enkelheten på andra sidan av komplexiteten.”